

NORGES LAND OG FOLK

TOPOGRAFISK-HISTORISK-STATISTISK BESKRIVELSE

XII

SØNDRE BERGENHUS AMT

UDGIVET MED BIDRAG AF DET OFFENTLIGE

KRISTIANIA
FORLAGT AF OLAF NORLI
1896

TOPOGRAFISK-HISTORISK-STATISTISK BESKRIVELSE

OVER

SØNDRE BERGENHUS AMT

AF

JOHAN VIBE

UDGIVET MED BIDRAG AF DET OFFENTLIGE

464 s.
KRISTIANIA
FORLAGT AF OLAF NORLI
1896

1302

305259

Derimod findes der paa fjeldene, navnlig syd og øst for Stordalen og Lilledalen, talrige, temmelig betydelige fjeldvande. Størst er Løkelsvand ovenfor Haarland 3.87 km.² Det er for størstedelen omgivet af golde fjelde. Næststørst er Ilsvand, syd for Lilledalsvand henimod grænsen af Ryfylke 1.28 km.² Ingen af de øvrige fjeldvande naar op til 1 km.²

Fisket. Vandene i Etne skal være udmerkede fiskevand, hvor der navnlig gaar stor og fed ørret. Flere af fjeldvandene er bekendt for sin ypperlige fisk.

Laksen gaar i Stordalen op Thoresfossen, men stanses af Haafossen i nærheden af Grindeim kirke. I Lilledalen gaar den op et stykke ovenfor Lilledalsvand. I Etneelven har man fundet perlemuslinger.

Myrer. Paa fjeldene findes der talrige myrer. De bruges til beiter. Man skjærer ogsaa torv paa dem.

Kyst. Etnepollen trænger fra Ølenfjorden ind i Etne herred. Den er 8 km. lang og 1 til 2 km. bred og har et trangt indløb, der knapt er 1/2 km. bredt. Dybde 186 m. Herredet har ogsaa kyststrækning paa en kilometers længde langs Aakrefjorden, idet en liden Nystrand, der ligger ved denne fjord straks vest for Sævar-eid, mærkelig nok hører til Etne herred.

Kommunikationer. 1) Fra grænsen af Ølen gaar der som fortsættelse af vei 1 under Ølen hovedvei til bunden af Etnepollen. Veien er i sit øverste parti belemret med meget høje og svære bakker.

2) Fra denne vei udgaar der ved gaarden Melland en 3 km. lang bygdevei vestover langs sydsiden af Etnepollen til gaarden Vettestø.

3) Fra Etnepollen fortsætter vei 1 som nybygget chaussé langs Lilledalselven, videre mellem Lilledalselven og Stordalselven og dernæst langs nordsiden af Stordalsvandet til dets østre ende. Langs Stordalsvandet ligger veien i sit østlige parti højt over vandet og er paa et par steder sprængt ind i fjeldet. Veien fortsætter fra vandets østende som en meget tarvelig gaardvei til gaarden Øien.

4) Kort før veien naar østenden af Stordalsvandet, tager der af nordover en ny anlagt hovedvei til Sævareid ved Aakrefjord.

5) Ved Etnepollens bund stikker der fra vei 1 af en bygdevei, der stiger med jevn skraaning opad terrassen til Støle kirke. Derfra fortsætter den, indtil den støder sammen med foregaaende vei straks nord for Grindeims kirke.

6) Fra vei 3 tager der ved østsiden af Stordalsvand af en bygdevei, der følger langs med sydsiden af vandet til gaarden Floketveit.

7) Fra vei 1 udgaar der ved bunden af Etnepollen en hovedvei, der fører langs nordsiden af denne til hinsides gaarden Aksdal. Veien er smaabakket.

8) Fra vei 3 udgaar der ved gaarden Mo en bakket bygdevei, som fører hen til Lilledalsvand til gaarden Lilledal. Længere er veien neppe kørbar.

Den paa amtskartet anførte vei mellem Gonegjerd og Haarland kan ikke kjøres.

9) Ved gaarden Silde gaar der fra vei 1 en hovedvei over fjeldet til Skaanevik. Veien er noksaa bred og veilegemet godt bygget, men paa grund af den overordentlig sterke stigning kan den vanskelig benyttes som kjørevei.

Merkelige gaarde og steder.

Her medtages i regelen ikke andre gaarde end de, hvor det største brug er 5 skyldmark eller derover, og som altsaa skulde have en salgsværdi af henved 7000 kroner eller mere.

I Gjerde sogn.

Gjerde kirke er en tømmerkirke med 250 siddepladse. Opførelsestiden kjendes ikke. Kirken har to klokker, der begge er fra middelalderen. Paa den ene staar der en indskrift, hvoraf det fremgaar, at en vis Erling prest har ladet klokken gjøre aar 1315, og at en mand ved navn Jakob har udført støbningen. Den ældre kirke var opført før 1288 og var en stavekirke. Nedrivelsestiden kjendes ikke.

Gaarde fra sydvest rundt Etnepollen mod nordost.

Ve (Ve betyder helligdom. Her har altsaa rimeligvis i sin tid staaet et gammelt hedensk tempel), syd for Etnepollen. Skyld 19.54, største brug 5.06.

En runesten, der laa udenfor kirken, blev i 1825 indbragt til Bergens museum. Den bar indskriften: Erlend ristede disse runer efter Ølve sin fader. Det er ikke usandsynligt, at runestenen er reist af den Erlend paa Gjerde, der faldt ved Stiklestad 1030. Ogsaa en anden runesten fra Gjerde skal være indkommet til musæet. Paa kirkegaarden staar en 5 m. høj sten, i hvis top er indhugget et kors. I kirkens hegn skal der være 25 stene, som ikke usandsynligt har været bautastene. Nedenfor kirken ved søen ligger der nogle gravhauge, før har der været flere, og det heder, at noget saa nær hvorsomhelst man graver nede ved bunden af pollen, skal man finde oldsager. Her findes ogsaa rester af et gammelt skibsnøst 25 m. langt og 10 m. bredt. I nærheden er der ogsaa et, som imidlertid for størstedelen er forstyrret.

Osvaag. Skyld 16.98. Største brug 8.63.

Paa den anden side af vaagen paa halvøen, der stikker frem mellem Etnevaagen og bunden af Etnepollen, ligger et lidt over 100 m. højt fjeld, der kaldes Borgaraasen, der bestaar af to koller. Den ene af disse er ubestigelig paa flere steder. Paa de punkter, hvor der er adgang til at komme op, sees rester af mure, der er lagt op af løse stene af forskjellig størrelse fra en, to lige indtil tre mands løft. Murene er vistnok rester af en gammel bygdeborg. Sagnet siger ogsaa, at her fordum skal have staaet en borg.